

Михайло КОРОЛЬ

кандидат юридичних наук

Дарія АВЗАЛОВА

Олександр ХУТОРЯНСЬКИЙ

курсанти

*(Національна академія Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна)*

СПВІДНОШЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ІЗ ЗАТРИМАННЯМ ОСІБ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПОРЯДКУ ОРГАНАМИ ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ

Відповідно до концепції прав людини право на свободу та особисту недоторканність, будучи одним з визначальних та фундаментальних конституційних прав людини, не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, які чітко визначені в законі. Так, у Загальній декларації прав людини проголошено – ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання (ст. 9); у разі здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом, і виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших осіб, а також забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [1].

Європейська конвенція з прав людини, гарантуючи кожній людині право на «свободу» та «особисту безпеку», допускає затримання або арешт особи, здійснені з метою її передачі компетентним органам, за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні правопорушення, або коли це обґрунтовано вважається необхідним для запобігання вчинення нею правопорушення або, втечі після його вчинення [2].

Конституція України також містить гарантії прав особи на свободу та особисту недоторканність на території своєї дії. Так, стаття 29 сформульована у формі виключного імперативу щодо незаконного застосування до особи найпоширеніших форм позбавлення її особистої свободи: «Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом» [3].

Зазначені положення підтверджуються і практикою діяльності ЄСПЛ, який, наприклад, ухвалюючи рішення у справі «Гарькавий проти України» та роз'яснюючи положення п. 1 ст. 5 Європейської конвенції з прав людини,

зазначив, що право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене державою на підставах та в порядку, чітко визначених законом.

Згідно законодавства України іноземці та особи без громадянства можуть бути затримані внаслідок порушення законодавства щодо їх правового статусу чи порядку перебування, зокрема незаконного в'їзду, незаконного проживання тощо. Часто таке затримання називають «утриманням мігрантів під вартою», що у більшості держав-членів Ради Європи є видом адміністративного затримання. У різних країнах термін «затримана особа» певною мірою розрізняється. Так, у Зводі принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі [4] термін «затримана особа» відноситься головним чином до осіб, які знаходяться під вартою до засудження, і не включає осіб, яким ухвалений вирок, тобто ув'язнених. У деяких країнах термін «затримана особа» може відноситися тільки до осіб, затриманих в адміністративному порядку або згідно із законом про безпеку, і не стосуватися осіб, затриманих у зв'язку з кримінальним провадженням.

Відповідно до Інструкції про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону затримані особи – це громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, які затримані уповноваженими особами Держприкордонслужби за вчинення адміністративних правопорушень чи за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, протидію яким законодавством України віднесено до компетенції Держприкордонслужби, а також іноземці чи особи без громадянства, стосовно яких прийнято рішення про розміщення у відповідних пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, до забезпечення їх примусового видворення та тих, які прийняті від компетентних органів інших держав на підставі чинних міжнародних угод про реадмісію (приймання-передавання) осіб [5]. У відповідності із цим визначенням ми бачимо, що органи та підрозділи Держприкордонслужби наділені правом затримувати осіб як за вчинення адміністративних правопорушень, так і за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, протидію яким законодавством України віднесено до їх компетенції.

Отже, адміністративне затримання полягає в примусовому короткочасному обмеженні волі дій і пересування особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Його мають право здійснювати лише органи та посадові особи, уповноважені на те законодавчими актами. Порядок здійснення адміністративного затримання детально закріплено у ст. 262 КУпАП. Варто зазначити, що схожим з розглянутим заходом забезпечення є доставлення порушника, згідно зі ст. 259 КУпАП, яке здійснюється з метою, по-перше, припинення правопорушення, по-друге, складення протоколу про адміністративне правопорушення і, по-третє,

встановлення особи порушника. Фактичне здійснення доставлення забезпечується застосування психічного або фізичного впливу. Перший полягає в усній вказівці прямувати до місця доставлення або в нагадування про можливість застосування фізичного впливу. До фізичного впливу вдаються у випадках відмови рухатися в потрібному напрямку. При цьому може бути застосовано захват руки або частини одягу з примушуванням до руху.

Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк, при цьому необхідно враховувати, що перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше (ч. 9 ст. 259 КУпАП).

На думку Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню осіб можливо позбавити свободи на тривалий проміжок часу відповідно до законодавства у разі, якщо:

- їм було відмовлено у в'їзді на територію держави;
- вони незаконно в'їхали на територію держави і пізніше були виявлені органами державної влади;
- у них закінчився дозвіл на перебування на території держави;
- вони шукають притулку в цій державі і яких органи влади вважають за необхідне тримати під вартою тощо [6].

Рада Європи зазначає, що таких осіб необхідно розміщувати в спеціально відведених для цього центрах, пропонуючи їм матеріальні умови та режим відповідно до їхнього правового статусу. Працювати в цих центрах має спеціально підготовлений персонал. Цілком очевидно, що такі центри повинні мати у своєму розпорядженні належним чином обладнані приміщення для проживання – чисті та в добре відремонтованому стані, з достатньою площею для проживання тієї кількості осіб, яку планується в них розмістити.

Таким чином, можемо підсумувати, що право на свободу та особисту недоторканність є одним із найбільш вагомих та значущих прав людини та має найважливіше значення у демократичному суспільстві. Разом з тим обмеження такого права можливо лише як виключення, за умови дотримання певних гарантій, які унеможливають свавільне позбавлення особи свободи. Такі виключення передбачені як статтею 29 Конституції України, так і більш ґрунтовно – статтею 5 ЄКПЛ. Обмежуючи такі права людини, посадові особи Держприкордонслужби повинні виходити з принципу презумпції свободи, який означає, що особа повинна залишатися на свободі до тих пір, доки працівники правоохоронних органів не доведуть необхідність її затримання або тримання під вартою. При застосуванні таких заходів варто враховувати ключові принципи, що гарантують забезпечення права на свободу та

особисту недоторканність, а саме: позбавлення свободи лише за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні адміністративного правопорушення; законність затримання; необхідність роз'яснення кожному затриманому про причини такого заходу зрозумілою для нього мовою; право особи на оскарження до суду законності свого затримання.

1. Загальна декларація прав людини, прийнята та проголошена у резолюції 217 А(III) Генеральної Асамблеї: від 10.12.1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини : прийнята 04.11.1950 р. і ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. *Офіційний вісник України*. 1998. від 23.08.2006 № 13; № 32. С. 270.

3. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню чи ув'язненню в якій би то не було формі : резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1988 р. № 43/173. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_206.

5. Інструкція про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України № 352 від 30 березня 2015 року. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1172.

6. Позбавлення волі іноземців згідно з нормами законодавства про іноземних громадян: витяг з Сьомої Загальної доповіді СРТ/Inf(97)10-part. URL : <https://rm.coe.int/16806ce90d>.

Роман КАРПЕНКО

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук,

Анастасія ЗИБНА

студентка 4 курсу ННІ права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
(м. Дніпро, Україна)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Предметом правового регулювання сімейного права є суспільні відносини, що виникають між особами, які перебувають у шлюбі, членами родини тощо. Родинні зв'язки ґрунтуються не лише на духовному спілкуванні, а й на певній матеріальній основі. Безсумнівним залишається той факт, що для того, аби сім'я могла виконувати свої різноманітні функції в суспільстві, необхідно мати достатні матеріальні блага, адже будь-який